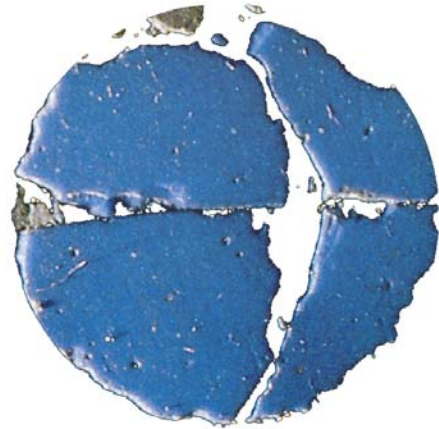

Weet & durf

Filosofie in Frankrijk
Chissey-en-Morvan, France

3 - 8 juni 2012

Het geslaagde leven en het toeval: een antiek pleidooi voor de moderne tijd

“Maar het noodlot is een
macht, zo vreselijk.”
Sophokles

Docenten:

Jaap Gruppelaar

&

Ben Schomakers

Kok:

Michelle Chagnot

Filosofie in Frankrijk

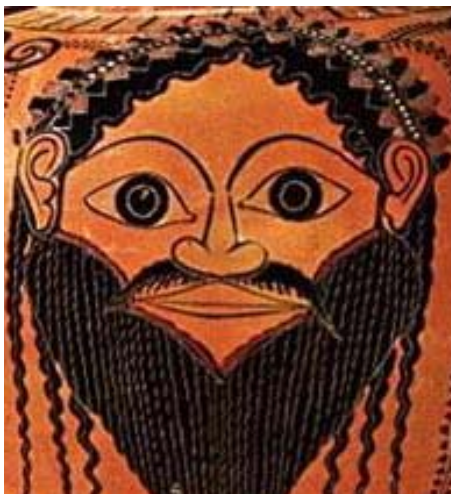
www.weetendurf.nl

J.Gruppelaar@kpnplanet.nl

Het geslaagde leven en het toeval: een antiek pleidooi voor de moderne tijd

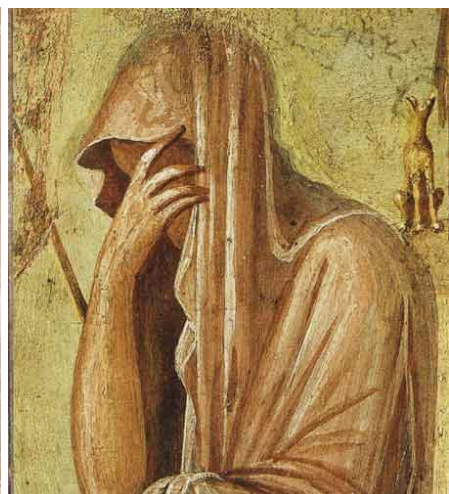
Er zijn filosofen die zoals Descartes uitgaan van de eigen kracht van de rede. Zij zetten de geschiedenis van de filosofie officieel buiten spel. Zij is ballast, zij vervuult ons oordeel, maakt dat wij bevooroordeeld, onzelfstandig en gezagsgetrouw zijn. De idee van de 'zuivere rede' rekt af met dit probleem. Andere filosofen verdiepen zich juist met het oog op een actueel zelfbegrip in de geschiedenis van de filosofie. Deze herinneringsarbeid laat zien dat en wat wij hebben geërfd. De waardering voor die erfenis blijkt dan vaak te verschillen. Optimisten (zoals Hegel) spreken van een progressieve ontwikkeling naar een volledig(er) zelfbegrip, pessimisten (zoals Heidegger) danken aan de historische terugblik het inzicht in de toenemende vervreemding en het verval van de eigen tijd. Er zijn ook filosofen die zich bezighouden met de geschiedenis, maar daarin zulke diepe breuken (menen te) ontdekken dat de diverse cultuurperiodes niets meer met elkaar te maken hebben en het dus onzinnig is ter opheldering van eigentijdse vragen naar sporen in het verleden te zoeken. Dan zijn er nog filosofen voor wie het duidelijk is dat het denken in de loop van de eeuwen sterk verandert, maar ook dat het toch steeds het denken blijft van de mens die zijn positie en mogelijkheden in de werkelijkheid verkennt. Volgens hen werpt een confrontatie met vroegere denkers ander licht op onszelf en stoten we op belangrijke thema's, die we vergeten waren, maar die wij niet kunnen missen.

mens of masker

Athena

Het offer van Iphigenia

Welke benadering van het verleden is de juiste? Die vraag laat zich wellicht niet eenduidig beantwoorden. Uitgangspunt van deze cursus is de inspiratie die van het antieke denken (de filosofie en de literatuur) uitgaat. Wij volgen de suggestie dat dit denken moderne mensen eventueel kan helpen beter te begrijpen wie zij zijn en hoe zij moeten leven. Het zijn met name Bernard Williams (1929-2003) en Martha Nussbaum (1947), beide opgeleid als classicus en als filosoof, die in hun werk de rijkdom van het antieke denken tonen en op grond daarvan de moderne mens met de beperkingen van diens zelfbegrip te confronteren. Williams en Nussbaum zijn vooral geïnteresseerd in de voor de klassieke moraal cruciale kwestie van het toeval (*tuchè*). Wij moeten leren leven met het toeval, niet alleen omdat het toeval vroeg of laat toch onze verstandige plannen in de war schopt, maar ook omdat

niet die plannen, maar juist het toeval uitmaakt wat van waarde is in ons leven. Het moderne zelfbegrip, met zijn nadruk op rationele levensvoering (anticiperen, beheersen), miskent deze waardevolle betekenis en functie van het toeval.

Williams en Nussbaum spreken van 'moral luck' (moreel toeval) om de bijzondere relatie van moraal en toeval aan te duiden. Lof en blaam, voortreffelijkheid en falen zijn niet alleen een kwestie van beheersing, verdienste en schuld. Niet alleen ons eigen toedoen, ook het toeval is moreel relevant. Dat toeval komt van alle kanten. Het treft ons van buitenaf in wat we op onze levensweg tegenkomen en waaraan we ons niet kunnen onttrekken. Het treft ons ook in ons binnenste, in wie we zijn en niet gekozen hebben te zijn: iemand met een bepaald verleden belast door schuld, vloek en lot. Wij hebben onze situatie niet in de hand, omdat er zich onverwacht van alles kan voordoen, maar ook omdat wij niet vrij en zuiver, maar met bagage en bevooroordeeld beginnen. Maar het toeval, vaak lastig, is zeker niet altijd een straf, soms lacht het ons mild toe, juist ook als het een streep zet door onze plannen.

Een waardevol en geslaagd leven dankzij veel toeval en niet als resultaat van een doordacht levensplan. Daar gaat het over in deze cursus.

En jij ...

Het lot

Inscriptie

Antigone

We beperken ons niet tot het werk en de thema's van Williams en Nussbaum, al fungeren zij als opstap en volgen wij hen in hun sympathie voor antieke literatuur. Wij behandelen de *Odyssee* (Homerus), de *Oresteia* (Aeschylus) en de *Iphigeneia in Tauris* (Euripides) Wij bespreken ook de morele duiding van de tragedie door Aristoteles en het stoïcisme van Seneca. Vervolgens gaan wij in op antieke opvattingen van geluk en volmaaktheid en de doorwerking daarvan in het (vroeg) christendom. Uiteraard behandelen wij ook de genoemde geschiedsfilosofische problemen en de relevantie van de thematiek van het toeval voor eigentijdse morele vraagstukken. Auteurs die naast Williams en Nussbaum ter sprake komen zijn: Werner Jaeger, Paul Rabbow, Pierre Hadot, Michel Foucault, Simon Goldhill, Wolfgang Janke, Jonathan Lear en Michael Hampe.

Ter voorbereiding op de cursus krijgt u een syllabus toegestuurd. Het sociale programma voorziet in twee films die raken aan onderwerpen uit de cursus. Of de wandelingen thematisch verantwoord zijn laten we aan het toeval over.

Chissey-en-Morvan / Bourgogne

De cursus vindt plaats in Chissey-en-Morvan, een miniem dorpje in de Morvan (Bourgogne) gelegen op 20 km van Autun (Amsterdam-Chissey: 775 km.). De Morvan is een uitgestrekt bos- en heuvelgebied en met zijn weldadige rust een uitstekende plek voor filosofie-onderwijs. Ons dorp ligt aan de rand van het *Parc Regional du Morvan*, een beschermd natuurpark. Hier gaat een heuvelandschap langzaam over in een berggebied met een hoogste top van 800 meter.

Als er geen lessen zijn kunt u vanuit het dorp eenzame wandelingen maken van allerlei afstanden of met eigen vervoer, eventueel samen met medecursisten, uitstapjes maken naar bijvoorbeeld Vezelay, Fontenay, Autun, Beaune, Dijon, Chalon-sur-Saône of Bibracte (archeologisch park en museum van de Keltische beschaving). De Bourgogne bezit een overvloed aan Romaanse bouwkunst, grote kerken zoals de Sainte Madeleine in Vezelay, de Saint Lazare in Autun (beide beroemd om hun kapitelen), de Saint Philibert in Tournus en de cisterciënzer abdij van Fontenay. Maar u treft ook kleinere oude kerkjes aan in dorpjes waar het altijd goed toeven is.

In een klein uurtje met de auto bent u midden in de beroemde wijnstreek (*Côte d'or*) waar u zowel in de grote wijnhuizen als bij wat kleinere boeren wijn kunt proeven en kopen. In Autun (20 km.) is een prachtig zwembad. In Lucenay (2 km.) kunt u tennissen. In Saulieu (20 km.) zijn veel fameuze restaurants.

Vezelay
St. Madeleine

Montbart
Abbaye de Fontenay

Autun
St. Lazare

Tournus
St. Philibert

Autun
Porte d'Arroux

Wij kunnen gebruikmaken van het *salle de fête* bij de *Mairie* als leslokaal, eetgelegenheid en bioscoop. Wij beschikken over een volledig uitgeruste keuken. Bij de (warme) lunch en de diners maakt u kennis met *de cuisine familiale* van de Bourgogne bereid door onze Franse kok Michelle Chagnot. Natuurlijk eten we kip van de boer, allerlei *quiches*, misschien ook *boeuf bourguignon* of *cuisse de canard*, zeker veel salades, soms ook *paté's* of *jambon persillé*, altijd weer kazen en kaasjes, veel *fruits* en dan *la tarte au chocolat* en ander lekkernij. Wij zorgen ervoor dat er goede wijn op tafel staat. Tijdens de lessen krijgt u koffie of thee en altijd iets om te snoepen.

Op de dagen dat het programma niet voorziet in een diner kunt u in ons dorp in *Auberge Fleuri* eten of als u een uitstapje maakt onderweg. U vindt vast een tafel waar u van de Bourgondische levenskunst kunt genieten. De Bourgogne is de streek in Frankrijk die synoniem is geworden voor de goede keuken.

Bij aankomst zullen wij u toeristische informatie aanreiken en tips geven voor wandelingen en excursies. In het dorp zelf is - gelukkig maar - niet veel te doen. Als ons gezelschap het dorp bezoekt komen er natuurlijk wel eens rimpelingen op de dorpse rust.

Ben Schomakers

Jaap Gruppelaar (2011)

Michelle Chagnot

De zaal gezien vanachter de bar

Overige cursusinformatie

Kosten

U betaalt voor deze cursus (onveranderd) €600 = cursusgeld, 3 diners (+ wijn), 5 (warme) lunches, koffie/thee, versnaperingen. De wijn bij de lunch krijgt u tegen kostprijs aangeboden. Niet bij de cursusprijs inbegrepen zijn uw reiskosten, verblijfskosten, verzekeringen.

Aanmelding

U kunt zich tot 15 mei aanmelden door het aanmeldingsformulier op te sturen naar: J. Gruppelaar, Van Twickelostraat 7, 7411 SC Deventer of door een e-mail (met aanmeldingsformulier) te sturen naar J.Gruppelaar@kpnplanet.nl. U krijgt z.s.m. bericht of de cursus doorgang vindt. Wij gaan uit van ± 20 deelnemers. Mocht u vragen hebben, stuur dan een e-mail met uw vraag en telefoonnummer, wij nemen z.s.m. contact met u op. Wij hebben er belang bij zo vroeg mogelijk te weten of de cursus doorgang vindt. Vroege aanmelders (vóór 1 januari) trakteren wij op twee mooie flessen wijn. De afgelopen jaren waren de cursussen meestal snel volgeboekt. Ook in verband met de beperkte verblijfsmogelijkheden in de directe omgeving raden wij u een vroege boeking aan.

Betaling/Voorwaarden

Zodra wij de aanbetaling van de cursus (€350,-) hebben ontvangen (rekeningnr. 1796572 van Tekst & Uitleg, Deventer, o.v.v. FiF-Toeval) bent u ingeschreven. Het resterende bedrag betaalt u bij aankomst. Bij een tekort aan deelnemers krijgt u daarvan uiterlijk 15 mei bericht en storten wij uw cursusgeld terug. Annulering van uw deelname is mogelijk tot 1 mei tegen betaling van €150,-.

Salle de fête

Salle de fête cursusopstelling

À table!

Cursusmateriaal

U krijgt een reader toegestuurd met achtergrondinformatie en teksten van auteurs die worden besproken.

Verblijf

Wij reserveren voor de deelnemers, op verzoek, kamers in het lokale hotel of in de *chambres d'hôtes* in of in de buurt van Chissey-en-Morvan (zie bijlage). De kosten bedragen ± €50,- voor een tweepersoonskamer per nacht en ± €45,- voor een éénpersoonskamer per nacht (inclusief ontbijt). Er zijn in de directe omgeving ook meerdere gîtes te huur (zie bijlage). In een nabij gelegen dorpje is een camping (*municipal*).

Over de docenten

Dr. Ben Schomakers (1960) werd opgeleid als wiskundige, classicus en filosoof en promoveerde op de vroege Griekse filosoof Parmenides. Hij doceerde in Leuven en Budapest en is nu zelfstandig gevestigd filosoof/vertaler (en fotograaf). In zijn boeken combineert hij een gedegen analyse van Griekse teksten met moderne filosofische vraagstellingen. Publicaties o.a.: *Aristoteles. Over poëzie*, Budel 2000; *Aristoteles. De ziel*, Budel 2001; *De kern van het zijnde. Inleiding tot de Metafysica van Aristoteles*, Budel 2005; 'The Rage of Heraclitus. Reflections on the Difficult Relation between the Philosopher and the Masses', in Nancy Van Deusen & Leonard J. Koff (red.), *On Mobs*, Leiden-Boston 2011, 41-62; *De taal van de hemel. Over de engelen en over Pseudo-Dionysius de Areopagiet*, Zoetermeer 2012. Ook in 2012 zal verschijnen *Proklos. Theologische Grundlegung*, Hamburg (in samenwerking met E.-O. Onnasch). In voorbereiding zijn verder de voltooiing van de vertaling met uitleg van Aristoteles' Metafysica, een bundel met essays waarin antieke filosofen vanuit een moderne vraag benaderd worden en in samenwerking met Mariëtte Willemsen een boek over *de terugkeer van de ziel*.

Mr. dr. Jaap Gruppelaar (1958) is filosoof-historicus en jurist. Hij werkt als bestuursjurist (www.tekstenuitleg.info) en als editor/onderzoeker bij de Coornhert Stichting (www.coornhertstichting.nl). Recente publicaties: J. Gruppelaar, J.C. Bedaux en G. Verwey (red.), *Coornhert - Synode over gewetensvrijheid* (2008); J. Gruppelaar (red.), *Coornhert - Politieke Geschriften* (2009); J. Gruppelaar & G. Verwey (red.), *Coornhert: Polemist en vredezoeker* (2010) en J. Gruppelaar, J. Pieters en J. Rogiest (red.), *Un certain Hollandais: Coornhert over de grenzen van zijn tijd* (2012). Momenteel werkt hij aan een heruitgave/hertaling van Coornherts *Zedekunst, dat is wellevenskunste*.

Programma

Het geslaagde leven en het toeval: een antiek pleidooi voor de moderne tijd

Zondag 3 juni

- 17.00 - 18.30 Ontvangst, presentatie weekprogramma en kennismaking
19.00 diner (wijn van het huis)

Maandag 4 juni

Antieke filosofie

- 9.00 - 10.45 Ben Schomakers - *Terug naar de Grieken: daarom, en op die manier*
11.15 - 13.00 Jaap Gruppelaar - *De bevrijding van de klassieke filosofie*
13.00 Lunch
16.30 - 18.30 Tekstlezing en discussie
21.00 Film

Dinsdag 5 juni

Moreel toeval

- 9.00 - 10.45 Jaap Gruppelaar - *Het goede is kwetsbaar*
11.15 - 13.00 Jaap Gruppelaar - *Kwetsbaarheid is goed*
13.00 Lunch
17.00 Wandeling (voor de liefhebbers)
19.00 Diner (wijn van het huis)

Woensdag 6 juni

Uitgesteld geluk

- 9.00 - 10.45 Ben Schomakers - *Het lot en de thuiskomst (Odysseus)*
11.15 - 13.00 Ben Schomakers - *Het hogere lot. En bevrijding*
13.00 Lunch
21.00 Film (extra)

Donderdag 7 juni

Aristoteles & Seneca

- 9.00 - 10.45 Ben Schomakers - *Aristoteles of tragedie als voorbereiding op het leven*
11.15 - 13.00 Jaap Gruppelaar - *Seneca: wilskracht en overgave*
13.00 Lunch

Vrijdag 8 juni

Conclusies, actualiteit en vragen

- 9.00 - 10.00 Jaap Gruppelaar - *Tragisch en teder*
10.15 - 11.00 Ben Schomakers - *Ontvankelijkheid: schijn of werkelijkheid?*
11.30 - 13.00 Discussie
13.00 Lunch
17.30 - 18.30 Evaluatie
19.00 Afsluitend diner en gesprek, wijn van het huis

Het geslaagde leven en het toeval: een antiek pleidooi voor de moderne tijd

3 t/m 8 juni 2012

INSCHRIJFFORMULIER (u kunt meerdere personen opgeven)

Naam 1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Adres _____

Postcode _____ Woonplaats _____

Tel. _____

e-mail _____

Ik reis:

- per trein (TGV) en neem vanaf TGV-station Le Creusot de snelle busverbinding naar Autun en wil graag opgehaald worden in Autun (nb vooraf overleg over datum en tijdstip van aankomst)
- per auto
- per auto en wil ... personen meenemen

Ik wil graag:

- met iemand meerijden

Ik wil graag:

- tijdens lunch en diner vegetarisch eten

Ik wil graag:

- 2-persoonskamer met ontbijt.
Naam hotel/chambres d'hôtes (zie aanbod) _____
- 1-persoonskamer met ontbijt
Naam hotel/chambres d'hôtes (zie aanbod) _____
- informatie over andere hotels/ vakantiehuisjes in de omgeving
- informatie over campings in de omgeving
- zelf mijn onderdak regelen (www.autun-tourisme.com; www.morvantourisme.com)

Ik wil graag:

- met de docenten mee gaan tennissen in Lucenay

Ik maak €350,- per omme gaande over op rekeningnr. 1796572 van Tekst & Uitleg, Deventer, o.v.v. FiF-Toeval.

Datum: _____

Handtekening: _____

Opsturen naar: J. Gruppelaar, Van Twickelostraat 7, 7411 SC Deventer
of per e-mail als attachment naar: J.Gruppelaar@kpnplanet.nl